Ed. van Thijn

Overleeft de parlementaire democratie 1984?

Inleiding

In het maartnummer (1975) van *Socialisme en Democratie* heeft *Harry van Wijnen* een fundamentele beschouwing ten beste gegeven over de gebrekkige functionering van het parlement. Het beeld dat hij schildert is weinig opwekkend. Zowel controlerend als wetgevend, vertegenwoordigend als beleidsbeïnvloedend is er, naar zijn mening, sprake van een sluipend aftakelingsproces. Met deze wel zeer beknopte samenvatting doe ik onrecht aan zijn goed gedocumenteerde analyse.
De redactie, die mij gevraagd heeft op zijn artikel te reageren, zal het uit een oogpunt van papierbesparing kunnen billijken dat ik mij niet aan een uitgebreider samenvatting waag en de geïnteresseerde lezer aanraad de originele versie nog maar eens ter hand te nemen. Ook zal men kunnen begrijpen dat ik als parlementslid, 'omkomend in lawines van papier, onvruchtbaar vergaderend, de tijd missend voor reflectie, het spoor bijster zijnde en slechts beschikkend over een slappe vuist' (een citatencollage uit H. A. v. W.), in mijn reactie minder gedocumenteerd te werk zal gaan. Deze discussiebijdrage is er één vanuit de praktijk, zonder wetenschappelijke pretentie.

Het parlement voor democratisch-socialisten

Het aftakelingsproces dat Van Wijnen aan de orde heeft gesteld moet democratisch-socialisten in het hart treffen. In onze ideologische pretenties neemt het parlement immers een centrale plaats in. Als wij streven naar een socialistische samenleving die op het punt van de democratie essentieel afwijkt van het socialisme in de Oostbloklanden, dan denken wij toch in de eerste plaats aan een vrij gekozen parlement als centrum van beleidsbepaling. Als wij die socialistische samenleving in de plaats willen stellen van de huidige kapitalistische orde en de gemeenschap greep willen geven op het economisch gebeuren dan denken wij niet aan vormen van corporatisme, technocratie of bureaucratie maar aan het parlement als belangrijkste representant van die gemeenschap.
Het toenemend relativisme waarmee in sommige linkse kringen over het parlement wordt gesproken doet daaraan weinig af. Men

kan er terecht op wijzen dat de parlementaire democratie in de wereld een uitzonderingspositie inneemt en dat men andere landen niet uitsluitend mag beoordelen op de vraag of zij hun staatsbestel naar 'Westers model' hebben ingericht. Men kan er zich terecht over beklagen dat het parlement in een kapitalistische samenleving vaak gehanteerd kan worden als een instrument in handen van de behoudende krachten en dus een obstakel kan zijn op de weg naar het socialisme. Men mag ook wijzen op het feit dat het parlementair gebeuren ver af staat van de mensen en dat echte democratie vooral ook betekent zeggenschap aan de basis en buitenparlementaire actie. Dat alles neemt niet weg dat in een democratisch-socialistisch alternatief voor communisme en kapitalisme een goed functionerend parlement hoeksteen is en blijft. Met het parlement als krachtcentrale in de beleidsbepaling staat of valt de eigen identiteit van het democratisch-socialisme.

Als Van Wijnen vast stelt dat het parlement zijn betekenis als onafhankelijke bron van effectieve macht praktisch heeft verloren dan is dat een constatering die niet ernstig genoeg genomen kan worden. Als het parlement nu al zo weinig greep heeft op het overheidsgebeuren, wat is dan nog de realiteitszin van ons streven de invloed van de overheid op de economie uit te breiden onder het motto van spreiding van macht en democratisering van de samenleving? Hoe zou een parlement dat nu al te kort schiet op verantwoorde wijze richting kunnen geven aan een zo ambitieuze taak?

Is de invloed van het parlement wel tanende?

Van Wijnen schildert onder de publicisten over de positie van het parlement twee stromingen. Volgens de ene stroming is het parlement in het geheel niet machteloos. Als de politieke wil maar aanwezig zou zijn, beschikt het parlement over voldoende machtsmiddelen om de richting van het beleid beslissend te beïnvloeden. Volgens de andere stroming bezwijkt het parlement steeds meer onder de produktiviteit van de overheidsadministratie en verhoudt zich haar macht tot die van de executieve als die van een zandkorrel tot een woestijn.Volgens mij hebben beide stromingen ongelijk, omdat zij zich baseren op te enge uitgangspunten.

a Veel van de gesignaleerde onmacht van het parlement is in feite terug te voeren op een toenemende onmacht van de overheid als geheel om de maatschappelijke processen te besturen.

b Daarbinnen wordt de relatie parlement-regering gekenmerkt door ups en downs, sterk afhankelijk van de toevallig aanwezige politieke constellatie.

c Bij een beoordeling van deze wisselende machtsrelatie is het onverantwoord om geen onderscheid te maken tussen de positie van de politieke krachten binnen het parlement.

d Juist die krachtsverhoudingen zijn beslissend voor de vraag of men de onmacht van de overheid – en dus ook van het parlement – al of niet wenst op te heffen. De afwezigheid van de politieke wil om dat te doen is dus niet zomaar een bijkomstigheid, maar is vitaal voor de beoordeling van de machtspositie van het parlement.

Daarom schieten beide stromingen in hun analyse tekort. Er is wel degelijk sprake van een crisis van het parlementarisme, maar het is slechts een symptoom van een crisis die veel wijder strekt. Het is een crisis van een maatschappelijk systeem dat steeds minder bestuurbaar wordt. Dat kan alleen doorbroken worden wanneer de politieke krachtsverhoudingen binnen het parlement verschuiven en de politieke wil rijpt om ons maatschappelijk systeem bestuurbaar te maken. Wanneer men daarbij de parlementaire democratie als uitgangspunt wil handhaven – en dat willen wij – dan is ook een ingrijpende reorganisatie van de functionering van het parlement een vereiste.

De onmacht van de overheid

De meeste voorbeelden die Van Wijnen aanhaalt om de tanende invloed van het parlement te bewijzen gelden voor praktisch alle overheidsorganen.

- De economische schaalvergroting is over de landsgrenzen heen gespoeld. De internationale economische machtsvorming (de multinationals) is ongrijpbaar geworden voor nationale parlementen. Maar niet alleen voor nationale parlementen; ook voor nationale regeringen en hun ambtenarenapparaten. De organisatie van de politieke besluitvorming is ver ten achter gebleven bij die van de economische besluitvorming. Het zijn de nationale staten die als niveau van besluitvorming hopeloos verouderd zijn.
- Het parlement heeft een toenemende kennis- en informatie-achterstand. Haar invloed op de technologische veranderingsprocessen nadert de nul komma nul. Ook dat is een verschijnsel dat zich allerminst beperkt tot het parlement. Waar de technologische 'know how' in toenemende mate geconcentreerd is bij economische grootmachten, worden ook andere overheidsorganen met deze achterstand geconfronteerd en voor voldongen feiten geplaatst.
- De versterking van maatschappelijke belangengroepen leidt ertoe dat de centra van besluitvorming meer en meer buiten het parlement komen te liggen. Het complexe netwerk van raden, adviesorganen, coördinatiecommissies maakt het besluitvormingsproces voor het parlement bovendien steeds ondoorzichtiger. Ook dat geldt voor ministers die zich al tastend en bladerend een weg moeten banen door de papierlawine aan rapporten en adviezen, en het totaaloverzicht dreigen te verliezen.

Steeds minder kan een regering nog zelf het tempo van besluitvorming bepalen. Haar bestuurlijke slagvaardigheid dreigt ten offer te vallen aan de complexiteit van de raadplegingsmachines.

- De grotere rol van de media heeft ertoe geleid dat het parlement hijgend van incident naar incident holt en publiciteitsgretige kamerleden het onderscheid tussen hoofd- en bijzaken beginnen te verliezen. De om inspraak roepende samenleving vraagt ook steeds meer buitenparlementaire tijd van het kamerlid die al reizend en trekkend steeds minder tijd heeft voor zijn wetgevende arbeid. Ook hier is een regering niet buiten schot gebleven. Het aantal uren dat ministers in crisiscentra doorbrengen om de zoveelste gijzeling, boycotactie of burgerlijke ongehoorzaamheid te bezweren neemt hand over hand toe. Hun kijkdichtheid op de beeldbuis wordt met de dag groter, evenals hun aanwezigheid waar dan ook in het land op demonstraties, congressen, werkbezoeken. En dan zie ik nog maar af van het toenemend aantal incidenten dat door bewindslieden zelf via de media wordt veroorzaakt en die veel van 's lands vergadertijd opslorpen.

Het is maar een willekeurige greep uit de vele ontwikkelingen die aanduiden hoezeer de overheid als geheel de toch al niet zo grote greep op de maatschappelijke veranderingsprocessen verder ziet verzwakken. Terwijl de grote lijnen die beslissend zijn voor onze toekomst worden uitgestippeld in de grote economische machtscentra, hollen ministers, parlementsleden en ambtenaren hikkend en hijgend achter de incidenten aan.

Verhouding parlement-regering

Tegen deze achtergrond komt de verhouding tussen parlement en regering in een ander daglicht te staan. Beide zitten in hetzelfde schuitje stroomafwaarts. Hoe de verhoudingen zich binnen het schuitje gewijzigd hebben is sterk afhankelijk van de samenstelling van de bemanning. Of men de kracht nog zal vinden om tegen de stroom op te roeien is weer afhankelijk van de vraag of *die* bemanning de overhand krijgt die dat ook werkelijk wil. De meeste voorbeelden die Van Wijnen noemt, van een teruglopende invloed van het parlement ten opzichte van de regering, staan los van de politieke constellatie van het moment.
Wanneer we te maken hebben met een behoudend kabinet, berustend op een behoudende meerderheid in het parlement, dan kan de oppositie op zijn kop gaan staan, maar dan is het parlementaire steekspel als vorm van beleidsbeïnvloeding van weinig betekenis. Als zo'n kabinet bovendien nog gegrondvest is op een gedetailleerd regeerakkoord waaraan de regeringsfracties gebonden zijn, dan is het in het parlement de dood in de pot. Dan functioneren de parlementaire machtsmiddelen ook als botte bijlen, omdat elk oppositioneel initiatief afstuit op een onwrikbaar

meerderheidskordon. Die situatie deed zich voor onder de kabinetten De Jong en Biesheuvel, waarbij er politiek alleen leven in de brouwerij kwam als het binnen het kabinet begon te wrikken.

Heel anders is de situatie nu we te maken hebben met een progressief kabinet dat niet kan rekenen op een progressieve meerderheid in de Kamer en sterk afhankelijk is van gedogende, op de wip zittende, middenpartijen. Partijen die bovendien op elk gewenst moment een behoudende meerderheid kunnen mobiliseren. Daar komt nog bij dat het kabinetsbeleid niet gebaseerd is op een regeerakkoord waaraan alle regeringsfracties zijn gebonden. Het parlementair gebeuren heeft daardoor aanmerkelijk aan levendigheid en onberekenbaarheid gewonnen, omdat elk beleidsvoornemen in het parlement moet worden uitgevochten. Bovendien kunnen zich allerhande meerderheden aftekenen. Zo komt het nogal eens voor dat PvdA en VVD elkaar vinden, bijv. op het terrein van de zedelijkheidswetgeving.
In zo'n situatie is een regering gedwongen bij elk beleidsvoornemen het oog gericht te houden op het parlement. De invloed van het parlement is daarbij niet uitsluitend af te meten aan het verloop en het resultaat van de parlementaire debatten. Niet minder belangrijk zijn de taxaties vooraf en uiteraard het vooroverleg. De invloed van de verschillende parlementaire fracties is daarbij afhankelijk van de politieke plaatsbepaling in het parlement.
Een oppositiepartij heeft veel meer mogelijkheden om wiggen te drijven tussen regeringspartijen nu er geen sprake is van een gesloten front. Dat daarvan zo weinig terecht komt ligt meer aan onvermogen dan aan het ontbreken van doelrijpe kansen. De invloed van de gedogende partijen is groter, niet door hun getal maar door hun wippositie. Zij kunnen slechts in toom gehouden worden door het feit dat het kabinet beschikt over het ontbindingswapen en verkiezingen kan uitschrijven. Dat wapen is slechts selectief bruikbaar, en dan alleen nog maar zolang die partijen geen belang hebben bij vervroegde verkiezingen. De invloed van de progressieve regeringspartijen is, met name in het vooroverleg, groter dan vroeger. Elk van de drie kan immers op elk gewenst moment de zaak laten springen. De interne contacten zijn intensief en effectief, pijnlijke uitzonderingen daargelaten (de F-16). Wanneer ik mijn persoonlijke contacten en beïnvloedingsmogelijkheden toets aan de ervaringen van *Burger* tijdens de kabinetten-Drees, dan moet gesproken worden van een behoorlijke vooruitgang. Dat de resultaten van het vooroverleg geen centrale plaats innemen in de parlementaire debatten en de verslaggeving daarvan door de media, doet niets af aan het feit dat vanuit het parlement als machtscentrum het regeringsbeleid op effectieve wijze kan worden beïnvloed.
In zo'n situatie blijken de parlementaire machtsmiddelen ook weer aan betekenis te winnen. Een interpellatie vanuit het kamp der regeringspartijen, een ontraden amendement dat toch een

meerderheid verwerft, een initiatiefontwerp dat de eindstreep haalt, zijn parlementaire gebeurtenissen die de regering in grote verlegenheid kunnen brengen.

Het is ook niet waar te maken dat de betekenis van het parlement als wetgever onder de huidige omstandigheden tanende is en dat de deskundigheid meer en meer te wensen over laat. Het recht van initiatief wordt veelvuldiger gehanteerd dan in voorgaande decennia. Regeringsontwerpen worden dikwijls ingrijpend geamendeerd. De deskundigheid die individuele kamerleden daarbij kunnen mobiliseren van buiten het ambtelijk apparaat is groter dan ooit tevoren.
Helaas worden deze parlementaire machtsmiddelen dikwijls in stelling gebracht om een maatschappijhervormend beleid van een progressief kabinet te doorkruisen of af te zwakken. Hier wreekt zich de te enge probleemstelling van waaruit Van Wijnen opereert. In de huidige politieke constellatie is de macht van het parlement ten opzichte van de regering toegenomen. Maar die macht wordt door een meerderheid gebruikt om een grotere greep van de overheid op het economisch gebeuren, zoals door een progressief kabinet nagestreefd, af te remmen. Daarmee beknot een meerderheid ook de mogelijkheden van het parlement zelf om de veranderingsprocessen in onze samenleving te sturen en economische machtsvorming aan een parlementaire controle te onderwerpen. Hoezeer het parlement zichzelf, wat dit laatste betreft, muilkorft, blijkt wel uit de weerstanden die rezen tegen plannen van de progressieve fracties om een parlementair onderzoek in te stellen naar de rol van de oliemaatschappijen tijdens de energiecrisis of naar de rol van internationale wapenconcerns rondom de opvolging van de Starfighter.

Versterking van het parlement

Een werkelijke versterking van het parlement is alleen denkbaar wanneer een meerderheid der leden bereid is een beleid te ontwikkelen om de overheid meer greep te geven op de veranderingsprocessen in onze samenleving. Zo'n meerderheid zal dan ook bereid zijn het parlement tot taak te geven de hoofdlijnen van een regeringsbeleid te formuleren, nieuwe wettelijke instrumenten te ontwerpen waarmee een regering een sturende taak kan uitoefenen, het regeringsbeleid in de praktijk ook voortdurend aan de geformuleerde hoofdlijnen toetst en zichzelf ook van de mogelijkheden voorziet om andere machtscentra in onze samenleving die zich aan een dergelijk beleid trachten te onttrekken op effectieve wijze te controleren.
Dat het parlement in zijn huidige vorm en werkwijze tot een dergelijke ambitieuze taakstelling niet in staat is, leidt geen twijfel. De verbeteringen die Van Wijnen suggereert zijn stuk voor stuk waardevol, maar forsere ingrepen zijn noodzakelijk. Aan het slot

van deze reactie wil ik er enkele trachten te formuleren:

Van vergaderclub naar beleidsorgaan

Als het parlement tot beleidsbepalend krachtencentrum wil uitgroeien, zal een forse accentverlegging nodig zijn van vergaderclub naar besluitvormend college. Het is eigenlijk ten onrechte dat de zgn. parlementaire debatten alle aandacht naar zich toe trekken. Niet voor niets zijn de banken doorgaans slecht bezet. De tv heeft het parlement dichter bij de mensen gebracht, maar het is niet de parlementaire werkelijkheid die daar voor het voetlicht komt. Kamerdebatten hebben hoofdzakelijk betekenis voor de mensen die er aan deelnemen. Op het moment dat de debatten beginnen zijn de kaarten al geschud. Voorzover ze nog niet geschud zijn, gebeurt dat tijdens de schorsingen. Uit een oogpunt van levendigheid, debatvaardigheid, argumentenwisseling stellen de debatten weinig voor. Als communicatief gebeuren is een kamerdebat voor een normaal mens niet om te harden. Dat komt niet alleen door de vele sprekers omdat er zoveel partijen zijn. Het komt ook door de voorgekookte betogen, de papieren verhalen, de eigen eieren leggen in het mandje dat door vorige sprekers al gevuld was. Het komt ook door de marathonantwoorden van bewindslieden die met hun ambtelijke vellen de zaak kapot praten en ook moeilijk anders kunnen. Als ze het kort houden, dan laten ze teveel vragen liggen. Houden ze het niet kort dan maken ze het te lang. Maar een verlevendiging van het praatgebeuren is niet de oplossing. Men moet zich realiseren dat het zwaartepunt van het parlementaire gebeuren meer behoort te liggen bij de besluitvorming, de voorbereiding daarvan en de verantwoording achteraf.
Als de functie van het parlement moet zijn een arena waar politieke meningen botsen, dan dient men te beseffen dat er in het tv-tijdperk modernere arena's beschikbaar zijn, nl. de tv zelf. Een tv-debat van een kwartier is voor de kiezer inlichtender dan een week van beraadslagingen. Als men vanuit het parlement echt richting wil geven aan de maatschappelijke ontwikkeling dan zijn ook de handige debattrucs, de spitsvondige interrupties, de zoete invallen, het rethorisch vuurwerk niet de meest geëigende middelen.

Drastische versterking van de staf

De accentverlegging van vergaderclub naar besluitvormend college moet vooral gerealiseerd worden door versterking van de besluitvormende functies. In een getallenvoorbeeld uitgedrukt: op dit moment besteden kamerleden plus staf, pak weg, 80% van hun tijd aan vergaderen en 20% aan research, documentatie, informatie, besluitvorming, verantwoording. Dat tijdsbudget moet worden omgekeerd door de bestaffing uit te breiden. Dat lijkt een

open deur. Maar ik denk aan een totaal andere orde van grootte dan nu in discussie is. Wat zeker niet moet gebeuren is uitbreiding van het aantal kamerleden. Meer kamerleden betekent meer vergader- en praattijd waar het omgekeerde geboden is. De zgn. overbelasting van kamerleden zit voor een belangrijk deel in het feit dat ze elkaar belasten. Als er al gesleuteld moet worden aan het aantal kamerleden, dan liever terug naar 100. Liever 100 kamerleden met 500 medewerkers dan 250 kamerleden met evenzoveel assistenten.

Het parlement als voorbereider

Een spectaculaire uitbreiding van de bestaffing is vooral noodzakelijk om de kamerleden in staat te stellen zich beter op hun besluitvormende taak voor te bereiden. Die voorbereidingsfase moet ook uitgebreid worden door een deel van de werkzaamheden van regering en adviesorganen over te hevelen naar het parlement.
Op dit moment heeft de regering onnodig teveel voorbereidingstaken naar zich toegetrokken. Door oriënteringsnota's, voorontwerpen van wet, discussiegrondslagen, enz. te publiceren meent men te voldoen aan het terechte verlangen van de samenleving om meer inspraak en zeggenschap te krijgen in de voorbereiding van wetsontwerpen en regeringsbesluiten. Waarom kan die taak niet overgelaten worden aan het parlement? Daar zijn vele voordelen aan verbonden. Een discussie in het land over een voorontwerp heeft nu een vrijblijvend karakter omdat het kabinet zich nog niet echt heeft vastgelegd. Het is tijdrovend en vertraagt de besluitvaardigheid. Met de uitkomsten zet de regering het parlement vaak voor het blok. Bovendien betekent het praktisch altijd een doublure, omdat het parlement zijn taak niet goed zou vervullen als ze ook niet zelf de nodige inspraak zou organiseren op het moment dat een voorontwerp tot wetsontwerp is geworden. Hoorzittingen behoren tot de normale parlementaire voorbereidingsprocedure. Wanneer daar het volle accent komt te liggen, slaan we twee vliegen in één klap: een versnelling en vereenvoudiging van procedures en een accentverlegging bij een essentiële schakel in de besluitvormingsketen van regering naar parlement. Dat vereist echter een aanmerkelijke versterking van de bestaffing van de commissies die met de voorbereidingsprocedure zijn belast.

Maar er zal meer moeten gebeuren om aan de voorbereiding meer gewicht te geven. Van Wijnen spreekt terecht over de noodzaak van aftapping van het kennismonopolie van de regering. Dat betekent vrije toegang tot de ambtelijke voorbereidingsmachinerie. Het kunnen beschikken, gelijk met de regering, over kerngegevens op elk beleidsterrein. Het hebben van directe verbindingslijnen met de adviesorganen. Parlementsleden kunnen niet duimendraaiend zitten wachten tot de ministeriële

kippen zijn uitgebroed en de kuikens via interviews, jubileumtoespraken of lekkere lekken het politieke daglicht mogen zien. Via staven van commissies moet men permanent op de hoogte zijn van de informatieverwerking op de departementen, in de adviesorganen, de research-instituten, zodat men ook tijdig in de gelegenheid is contra-informatie te verwerven, alternatieven te laten uitwerken, informatiestromen bij te sturen, het gaat bovendien niet alleen om het kennismonopolie van de regering. Als het parlement werkelijk een sturende functie wil vervullen dan zal men alle kennis die in de samenleving is opgehoopt moeten kunnen aftappen. De herhaalde aandrang van *Terlouw* dat het parlement moet kunnen beschikken over eigen technologische deskundigheid, om de wetenschappelijke kennis die voorhanden is te kunnen beoordelen en ook over fondsen moet beschikken om zelfstandig onderzoekopdrachten te kunnen verstrekken kan niet serieus genoeg worden genomen.
Van belang zijn ook de voorstellen van *De Vries* en *Jurgens* om aan de commissies zelfstandige enquêtebevoegdheden te geven die gehanteerd kunnen worden om ambtenaren en particuliere deskundigen onder ede aan de tand te voelen en op die manier gesloten informatiecircuits parlementair toegankelijk te maken.

Zo kan ik nog wel een tijdje doorgaan. Maar waar het wezenlijk om gaat is dat het parlement via de opbouw van een deskundigenapparaat van formaat moet uitgroeien tot een besluitvormend orgaan dat in staat is richting te geven aan de maatschappelijke veranderingsprocessen. Niet alleen vandaag, maar vooral ook morgen in een maatschappij waarin deze processen steeds sneller gaan verlopen en de kennisopeenhoping steeds moeilijker te doorgronden is en het parlement toch namens de gemeenschap richting moet geven aan het beleid.

Parlement en gemeenschap

Namens de gemeenschap... het is zo gemakkelijk neergeschreven, maar de ontwikkeling van praatclub naar besluitvormend orgaan mag er natuurlijk niet toe leiden dat het parlement verwordt tot een club van deskundologen die in een ivoren toren studeerkamerbeslissingen gaan nemen. Integendeel. De deskundigheid van het parlement moet, wil het zich in de maatschappij van morgen kunnen handhaven, aanmerkelijk worden opgevoerd. Maar het zou een misvatting zijn wanneer men het specialistendom en de vakidiotie binnen het parlement nog verder zou versterken. Het gaat er veel meer om all-roundbesluitvormers te ontwikkelen, die in staat zijn zich met de nodige deskundigen te omringen. Gezien de verantwoordelijkheid van elk kamerlid afzonderlijk voor elke te nemen beslissing is het niet voldoende dat men blindelings afgaat op de beweringen van zijn collega-specialist, maar dat men in staat is in hoofdlijnen ook

over de schouder van collega's mee te kijken alvorens men tot besluiten komt.
De vergroting van de deskundigheid van het parlement mag ook niet leiden tot een ontpolitisering. Integendeel. Het is juist de belangrijkste functie van kamerleden in fractieverband de politieke hoofdlijnen van de te nemen besluiten te overzien en die ook over te dragen op de kiezers en partijkaders die men vertegenwoordigt. Omgekeerd moeten zij in staat zijn die hoofdlijnen ook op zodanige wijze te presenteren dat kiezers en partijkaders in de gelegenheid worden gesteld op verantwoorde wijze via hun volksvertegenwoordigers op de besluitvorming in te spelen.
Kamerleden moeten ook de bekwaamheid hebben met de media om te gaan. Publiciteitsgretigheid is geen euvel als men dit niet beperkt tot incidentalisme en persoonlijke glorie. Men moet zich niet tot speelbal van de media laten degraderen. De media zijn een geëigend middel om op elke fase van het besluitvormingsproces verantwoording af te leggen over de politieke hoofdlijnen van het beleid dat men bezig is te ontwikkelen. Bij de accentverlegging van parlementair debat naar besluitvorming, waarbij uitgegaan wordt van de realiteit dat al in de voorbereiding kaarten worden geschud, past ook de bereidheid om over die voorbereiding meer openheid te betrachten, maar dan ook op basis van vakbekwame presentatie, wat ook weer eisen stelt aan de deskundige bestaffing van individuele kamerleden en hun fracties.
Bij de accentverlegging past ook dat kamerleden goed op de hoogte zijn van wat er in de achterban, de regio, het veld, enz. leeft om daarmee bij hun besluitvorming ook rekening te kunnen houden. Ook die informatiestroom dient niet hap-snap, maar op verantwoorde wijze te worden georganiseerd. De kamerleden moeten niet als zwoegende marskramers hun district afstropen, maar ook ter plekke over een staf kunnen beschikken.

Nieuw type parlement

Alles bijeen genomen krijgen we een nieuw type parlement en dus ook een nieuw type van volksvertegenwoordiger. Een kleiner parlement dat de plaats verovert die haar toebehoort in een democratie: een beleidsbepalend machtscentrum, dat niet alleen richting kan geven aan het regeringsbeleid maar namens de gemeenschap ook richting kan geven aan de ontwikkeling van onze samenleving.
Een parlement bestaande uit beleidsmakers en besluitvormers, niet uit praters en debatters. Een parlement bestaande uit all-round politici die in staat zijn zich met de vereiste deskundigheid te omringen (al is eigen deskundigheid niet verboden).
Kamerleden die in staat zijn tot een goed samenspel met de media maar zich daardoor niet op sleeptouw laten nemen.
Kamerleden die niet in een ivoren toren leven, maar geworteld zijn in de gemeenschap die zij vertegenwoordigen, ook open staan

voor wat er leeft zonder hun eigen verantwoordelijkheid ondergeschikt te maken aan hun herverkiezing.

In het begin van deze beschouwing heb ik al uiteengezet hoe vitaal een goed functionerend parlement is in de democratisch-socialistische maatschappijbeschouwing. Onze opvattingen over een gedemocratiseerde planeconomie zijn alleen waar te maken als voorkomen kan worden dat de macht van de managerselite in de grote concerns vervangen wordt door die van staatsbureaucraten of corporatieve belangengroepen. Het zullen uiteindelijk de volksvertegenwoordigers moeten zijn die namens de gemeenschap de grote lijnen bepalen. Maar dan niet op zijn jan-boeren-fluitjes. Als in en door het parlement beleid moet worden gemaakt dan dient dat ook te geschieden op basis van de modernste organisatieprincipes. En het gaat natuurlijk niet alleen om het economisch beleid; op alle beleidsterreinen van ruimtelijke ordening tot gezondheidszorg, van sociale verzekeringen tot technologie moet het parlement in staat zijn het krachtenveld te overzien en de lijnen uit te zetten. Niet in de laatste plaats ook op het terrein van de buitenlandse politiek. Want met de beste optuiging van het parlement is nog geen antwoord gegeven op één van de meest fundamentele bedreigingen van de parlementaire democratie: de ongecontroleerde economische machtsvorming op internationaal niveau. Dat daarvoor op mondiaal en Europees niveau aan gewerkt moet worden is evident, maar valt buiten het bestek van deze beschouwing. Niets mag echter worden nagelaten om ook op dit terrein de positie van het nationale parlement te versterken en de controle op het internationaal optreden van de regering drastisch te intensiveren. Het zou al een kleine verbetering zijn als de buitenlandspecialisten de tijd zouden kunnen vinden om ook eens in het binnenland te zijn.

Politieke democratie in plaats van economische macht

We staan voor een ongelijke strijd. De economische schaalvergroting maakt dat meer en meer de economie de politiek gaat domineren. Als wij de uitdagingen van deze tijd, de crisisverschijnselen in onze samenleving, de stuurloosheid van ons maatschappelijk systeem te lijf willen gaan dan zullen de bordjes verhangen moeten worden. Dan zal de politiek de economie moeten beheersen. Dat is geen eenvoudige opgave. Nog moeilijker zal het zijn om dit te doen op basis van democratische besluitvorming. Het gaat er niet om economische macht te vervangen door politieke macht. Het gaat erom economische macht te vervangen door politieke democratie. Als we daarin niet slagen zal de parlementaire democratie 1984 niet overleven. Daarmee zou het democratisch-socialisme haar eigen identiteit verloren hebben.